

Про деякі правові підстави застосування до засуджених, позбавлених волі, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї

Охман О.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально виконавчого права НАВС

Застосування до засуджених, позбавлення волі в Україні, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї відноситься, по загальній оцінці науковців (О.М. Джужа, О.Г. Колб, А.В. Кирилук та ін.) до засобів запобігання режиму виконання та відбування даного кримінального покарання [1, с. 590].

Правові засади для вчинення зазначених дій персоналом виправних і виховних колоній визначені в ст. 106 КВК України «Підстави застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї», а в у науці чітко розроблений алгоритм (від лат. *algorithm* – сукупність певних дій, загальних правил у певній послідовності) [2, с. 27] застосування сили до засуджених до позбавлення волі з урахуванням положень Європейських в'язничних правил (ЄВП), згідно яких таких дій слід уникати, позаяк це суперечить цивілізованій поведінці [3]. Поряд з цим, у ЄВП зазначено, що в діяльності установ виконання покарань (УВП) іноді неминуче виникають ситуації, які вимагають використання фізичного приборкання за допомогою спеціальних засобів для попередження завдання фізичної шкоди засудженим (ув'язненим під варту) чи персоналу, втечі або пошкодження майна. При цьому, у ході застосування засобів приборкування, насамперед, необхідно виконувати вимоги закону, а не рішення адміністрації місць позбавлення волі.

У КВК України (ч. 1 ст. 106) мета застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених, позбавлених волі, сформульована дещо по-іншому, а саме - зазначені заходи застосовуються з метою припинення вказаних у законі протиправних дій (фізичного опору засуджених; злісного невиконання засудженими законних вимог персоналу колоній; проявів буйства; участі у масових заворушеннях; захвату заручників; інших насильницьких дій), а також для запобігання заподіяння засудженими, які тримаються у виправних і виховних колоніях, шкоди оточенню або самим собі.

Як видається, мета застосування до засуджених в УВП фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї, що закріплена у чинному кримінально-виконавчому законодавстві України, визначена більш вдало, ніж у ЄВП, хоча й не в повній мірі відповідає об'єктивним ситуаціям, які виникають у ході виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі. При цьому слід погодитись, з А.Х. Степанюком, що алгоритм застосування сили до засуджених, позбавлених волі, є спільним для всіх передбачених у законі заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї і має наступний вигляд:

1) прийняття рішення або отримання дозволу щодо застосування відповідного заходу адміністративного примусу спеціального призначення;

- 2) приведення зброї або спеціального засобу у бойову готовність;
- 3) попередження про намір застосування сили;
- 4) надання часу на відповідну реакцію;
- 5) власне (безпосереднє) застосування заходів безпеки;
- 6) припинення застосування цих заходів;
- 7) надання необхідної допомоги;
- 8) огляд місця застосування сили;
- 9) негайна доповідь про негативні наслідки застосування сили;
- 10) безвідкладні слідчі (розшукові) дії на місці пригоди;
- 11) подання процесуальних документів про застосування сили [4, с. 319].

Щодо принципів, на підставі яких в УВП застосовуються заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і зброї, то їх можна поділити на: загальноправові та спеціальні [5, с. 6-7].

До загальноправових принципів відносяться наступні: а) законності; б) гуманізму; в) поваги до особистості; г) гласності.

В науці виокремлюють також такі спеціальні принципи: 1) стримування; 2) завдання якнайменшої шкоди; 3) співрозмірності; 4) достатності [4, с. 319].

Зміст принципу стримування полягає в тому, що персонал ДКВС України при здійсненні своїх функцій, наскільки це можливо, використовує у спілкуванні (відносинах) із засудженими до позбавлення волі ненасильницькі заходи (вербальні, психологічні та інші тому подібні способи впливу на цих осіб).

Принцип заподіяння якнайменшої шкоди передбачає, що у разі неможливості уникнення застосування сили, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених має зводитись до завдання мінімальної шкоди чи збитків для їх здоров'я і майна, а також настання таких наслідків для інших осіб.

Принцип співрозмірності виражається у тому, що у разі неможливості уникнення застосування сили це застосування повинно бути співвідносним зі ступенем небезпеки правопорушення чи протидії, що чиниться.

Принци достатності появляється через те, що у разі неможливості уникнення застосування сили, дії осіб, які її застосовують, не мають перевищувати меж, що необхідні для припинення протиправних дій або правомірною затримання правопорушення [4, с. 319].

На переконання фахівців з означеної проблематики, силою, що перевищує необхідну для виконання своїх повноважень персоналом виправних (виховних) колоній, варто визнати таку силу, що завдала особі, яку затримують, шкоду, явно нерозмірну з небезпечністю посягання та обстановкою захисту [6, с. 97].

Як з цього приводу зазначено в п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 1 «Про судову практику у справах про необхідну оборону», перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, є умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця [7, с. 2-3].

Виходячи з вищевикладеного та враховуючи міжнародно-правову практику закріплення у законі принципів застосування заходів безпеки до ув'язнених під варту та засуджених до позбавлення волі (зокрема, у Кодексі поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку [8], а також взяті Україною зобов'язання правового порядку щодо приведення національного законодавства до Європейських стандартів [9], слід було б КВК України доповнити ст. 106 – 1 «Принципи застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї», в якій закріпити ті спеціальні принципи, мова про які велась вище: стримування; заподіяння якнайменшої шкоди; співрозмірності; достатності.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавче право України: Підручник / О.М. Джужа, І.Г. Богатирьов, О.Г. Колб, В.В. Василевич та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужа. – К.: Атіка, 2010. – 752 с.

2. Булько А.Н. Большой словарь иностранных слов. – 35 тыс. слов. – Изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.

3. Європейські пенітенціарні правила: Рекомендація № R Комітету Міністрів держав – учасниць: прийнята 11 січня 2006 року на 952-й зустрічі заступників Міністрів. – Донецьк: Донецький меморіал, 2010. – 32 с.

4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар/ за заг. ред. д.ю.н., проф. В.В. Коваленка, д.ю.н., проф. А.Х. Степанюка. – К.: Атіка, 2012. – 492 с.

5. Колб О.Г., Баран І.Л., Кузьмук Т.В. Заходи безпеки, що застосовуються до ув'язнених під варту і засуджених в Україні (спецкурс «Знай свої права»): Методичні рекомендації. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки, 2001. – 18с.

6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про міліцію». – К.: НАВС України, 1996. – 364 с.

7. Про судову практику у справах про необхідну оборону: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 1 // Вісник Верховного Суду України. – 2002. - № 3. – Вкладка. – С. 2-4.

8. Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку: прийнятий резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 року // Права людини та професійні стандарти поведінки для працівників міліції та пенітенціарних установ. – К.: Права людини, 1996. – С. 62-65.

9. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 берез. 2004 року № 1629 – IV // Урядовий кур'єр. – 2004. – 20 квіт. – С. 2-3.

Класифікація способів втручання в роботу ЕОМ

Бельський Ю.А., ад'юнкт кафедри кримінального права НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор *Воробей П.А.*

Несанкціоноване втручання в роботу автоматизованих електронно-обчислювальних машин, їх систем чи комп'ютерних мереж, полягає у проникненні і вчиненні дій, які порушують режим роботи ЕОМ, припиняють частково чи у повному обсязі їх роботу. Незаконний характер втручання полягає у тому, що особа яка його здійснила не мала ні дійсного, ні передбачуваного права на втручання в роботу ЕОМ. При цьому електронно-обчислювальні машини не належать винному ні на праві власності, ні на будь-якій іншій законній підставі (наприклад на умовах оренди).

Склад злочину передбачений ч.1 ст. 361 – матеріальний, тобто він вважається закінченим з моменту настання хоча б одного із наступних